

УДК 378.126

Ірина Субашкевич

МЕДІАПСИХОЛОГІЧНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПІДГОТОВЦІ ПЕДАГОГІВ В УМОВАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Розвиток інноваційних підходів до організації навчання на основі широкого й активного використання інформаційних і комунікаційних технологій є потужною рушійною силою модернізації виховних процесів. Сучасний високий рівень розвитку науки і техніки ставить перед системою освіти проблему використання нових засобів навчання. Одним із таких пріоритетних засобів став комп'ютер і нові інформаційні технології, які зробили освітній процес цікавішим.

Відповідно до концепції відомого канадського соціолога і культуролога Г. Маклюена [7], ера мас-медіа й електронної інформації радикально змінює як життя людини, так і її саму.

Досить складно адаптуватися в сучасному світі підростаючому поколінню, молоді з їх максималізмом, підвищеною емоційністю, а також зі ще не усталеними поглядами на життя й особистісними цінностями. Сучасна молодь перебуває в екстремальних умовах, адже зміни в соціально-економічному, політичному плані супроводжуються кризою духовності, зміною ціннісних орієнтацій.

Молоді доводиться самій вирішувати, що цінніше: збагачення себе духовним чи набуття високої кваліфікації, яку забезпечує можливість адаптуватися до нових умов; заперечення колишніх моральних норм чи гнучкість, пристосування до нової дійсності; повна свобода міжособистісних, міжстатевих взаємовідносин чи сім'я як запорука успішного існування [3].

Перед усіма соціальними інститутами постає важливе та водночас складне завдання – визначити базові цінності, ідеали, норми, які слід покласти в основу формування духовного світу молодої людини. Бо саме в сучасний період трансформації соціальних систем молодь менше уваги звертає на необхідність духовного, культурного розвитку, хоча водночас і не заперечує його доцільність. Життєві цінності молоді сьогодення визначатимуть спосіб і пріоритети життя та розвитку нашої країни завтра.

Сучасні дослідники стверджують, що медіа водночас є потужним джерелом знань і серйозною перешкодою у навчанні та вихованні, і стимулом розвитку, і його гальмом. Засилля низькопробної в художньому і змістовому сенсі продукції кіно- і відеоринку, сцени насильства – все це вимагає посилення уваги педагогів до виховання засобами медіа, уміння на рете-

льно відібраному матеріалі розвивати високий рівень художнього сприйняття, пізнавальні інтереси і творчі можливості особистості.

Говорячи про вплив засобів масової інформації на людину, слід, у першу чергу, наголосити на їх інформаційній і просвітницькій ролі, завдяки яким людина не лише виходить за межі власного помешкання у всесвіт, а й набуває різноманітних, суперечливих, несистематизованих відомостей про типи поведінки людей і способи життя в різних прошарках суспільства, регіонах, країнах. ЗМІ створюють умови для розвитку людини, оволодіння широким колом інформації. Але водночас вони активно формують слухача, глядача, тобто споживача. Чи стане він активним суб'єктом культури, залежить від багатьох додаткових факторів: підготовленості людини до взаємодії з медіа (наші навчальні заклади готують її лише як читача); включеності медіа в її реальне життя; впливу сім'ї.

Ось чому в сучасних умовах така велика роль медіаосвіти, яка сьогодні займає ключові позиції в системі освіти багатьох країн світу, а з 90-х років ХХ століття поступово впроваджується і в Україні.

Науково-педагогічні дослідження в галузі медіаосвітніх технологій і медіапсихології базуються на концепціях, які запропонували К. Базелгет, Б. Бахмайер, Ж. Гоне, Л. Мастерман, К. Тайнер та ін. Проблеми впливу мас-медіа на особистість і суспільство відображені в роботах Д. Бакінгема, К. Ворснопа, І. Дзялошинського, Дж. Лалла, Д. МакКвейла, Л. Селлерса, Е. Харта. Моделі та методи медіаосвіти вивчали Д. Бааке, Л. Зазнобіна, Д. Консідайн, Л. Найдьонова, О. Новікова, С. Пензін, Ю. Усов, О. Федоров, О. Шариков, Р. Хоббс та ін. Використання засобів масової інформації в навчальному процесі дослідили: Н. Кирилов, А. Короченський, Є. Міллер, Г. Онкович, Б. Потятиник, Н. Саєнко, О. Сербенська, В. Усата, М. Слюсаревський, І. Чемирис та ін. Психолого-педагогічні аспекти медіаосвіти розглядали: Ш. Ауфенангер, Л. Баженова, О. Бондаренко, К. Ворсноп, Н. Габор, Ю. Казаков, Р. Куїн, О. Спичкін, Х. Тойнер, Л. Найдьонова, О. Баришполець, О. Вознесенська, Н. Череповська, Б. Шорб. Встановлено, що мас-медіа впливають на особистість, на її психіку і поведінку. Цей вплив є двобічним: з одного боку – досить позитивний і допомагає в розвитку, адаптації, самореалізації [4]; а з іншого боку – руйнівний, дезадаптуючий, призводить до деформації сприйняття дійсності.

Мета статті – розглянути можливості застосування медіаосвітніх технологій у вищих навчальних закладах України, особливості раціонального використання медіапсихологічних технологій у процесі формування особистості студентської молоді.

Як частина навчально-виховного процесу медіаосвіта містить величезний інформаційний, дидактичний і мотиваційний потенціал. У рекомендаціях ЮНЕСКО зазначається, що «медіаосвіта – частина основного права кожного громадянина будь-якої країни на волю самовираження й одержання інформації, що сприяє підтримці демократії. Визнаючи відмінності в підходах і розвитку медіаосвіти в різних країнах, рекомендується, щоб вона була введена скрізь, де можливо в межах національних навчальних планів, так само як у рамках додаткової, неформальної освіти та самоосвіти впродовж усього життя людини» [8, с. 273–274].

Як зазначено в Концепції впровадження медіаосвіти в Україні, медіакультура – це «сукупність інформаційно-комунікаційних засобів, що функціонують у суспільстві, знакових систем, елементів культури комунікації, пошуку, збирання, виробництва і передачі інформації, а також культури її сприймання соціальними групами та соціумом у цілому. На особистісному рівні медіакультура означає здатність людини ефективно взаємодіяти з мас-медіа, адекватно поводитися в інформаційному середовищі» [2, с. 1].

У свою чергу, медіаграмотність – це рівень медіакультури, що допомагає студентам спілкуватися з медіа з критичної точки зору, з розумінням значущості медіа у власному житті.

Медіаграмотний студент має бути здатний критично й усвідомлено оцінювати медіатексти, підтримувати критичну дистанцію стосовно популярної культури і чинити опір маніпуляціям. У більш специфічній термінології навчання медіаграмотності повинне надати майбутнім педагогам можливість: розвивати здібності, знання і стосунки, необхідні для аналізу способів, за допомогою яких медіа активно конструюють реальність; отримувати знання соціального, культурного, політичного й економічного значення цих конструкцій і поширюваних ними цінностей; розвивати рівень оцінки й естетичного сприйняття медіатекстів; декодувати медіатексти, щоб розпізнати й оцінити культурні цінності, практичну значущість, ідеї, що містяться в них; розпізнавати, аналізувати і застосовувати різноманітність технічного використання і створення медіатекстів; усвідомлювати, що ті, хто створюють (конструюють) медіатексти, роблять це, виходячи з безлічі мотивів (контроль, тиск тощо): економічних, політичних, організаційних, технічних, соціальних і культурних; розуміти, що кожна людина залучена в селективний і аналітичний процес дослідження медіатекстів; цей процес і пов'язані з ним значення залежать від психологічних, соціальних і природних чинників [1].

Таким чином, медіаосвіта і медіапсихологія активно залучають майбутніх педагогів не стояти осторонь величезного інформаційного

поток, а впевнено користуватися ним, фільтрувати і вибирати все, що сприятиме всебічному розвитку особистості.

До освітніх медіапсихологічних технологій відносять різні засоби інформації у навчально-виховному процесі, а саме писемні, друковані, електронні, телевізійні, цифрові. Різні комбінації окремих видів медіатехнологій можна застосовувати з подвійною ефективністю. На одному занятті можна використовувати друковані та телевізійні технології, на іншому – цифрові та електронні і т. ін. Таке застосування медіатехнологій ефективно впливатиме на навчальний процес, підвищить мотивацію, інтерес студентів до навчання, спонукатиме до творчої діяльності. Це допомагатиме викладачам вищих навчальних закладів, які зможуть обирати такі комбінації освітніх медіапсихологічних технологій, які більше підходять до того чи іншого заняття з урахуванням теми, цілей, завдань заняття, засобів подання матеріалу тощо у підготовці та проведенні занять.

Застосування досягнень новітніх освітніх медіапсихологічних технологій в умовах вищої школи відкриває перед викладачами та студентами нові можливості, значно розширює й урізноманітнює зміст навчання, методи й організаційні форми навчально-виховного процесу, забезпечує високий науковий і методичний рівень викладання. Освітні медіапсихологічні технології якнайкраще відповідають принципам особистісного підходу. Їх застосування підвищує ефективність подання нового матеріалу, розвиває розумові та творчі здібності студентів. Освітні медіапсихологічні технології – це потужна мотивація студентів до навчання [6].

Застосування медіаосвітніх технологій і медіапсихології у навчально-виховному процесі вищих навчальних закладів є не лише доцільним, а й необхідним. Вони виконують такі основні функції: інформатизація навчального процесу (доступ до різних джерел інформації); активізація навчально-пізнавальної діяльності студентів; підвищення мотивації студентів до навчання; інтерактивність навчання; моніторинг навчального процесу; підвищення ефективності засвоєння студентами навчального матеріалу; спонукання до творчої діяльності (підготовка презентацій із використанням комп'ютерних програм, участь студентів у відеоконференціях, робота із зарубіжними студентами тощо).

Розробка і використання медіаосвітніх технологій у вищій школі може здійснюватися за такими напрямками: формування критичного мислення на основі наочного використання медіатекстів у викладанні окремих предметів із метою інтеграції медіаосвіти і даного предмета (інтегрована медіаосвіта); вивчення роботи сучасних медіа: робота над студентськими друкованими виданнями, вивчення основ відеозйомки і

монтажу в студентських відео- і телестудіях на основі використання мультимедійних проекторів, що сприяє формуванню власної позиції стосовно медіаінформації через реалізацію творчого потенціалу особистості, а також медіаграмотності, необхідної для громадянина майбутнього суспільства (спеціальна або соціокультурна медіаосвіта).

Завдання, що виконують ЗМІ у процесі виховання, – це ще й формування ціннісних орієнтацій у представників аудиторії. Ціннісні орієнтації – найважливіша зі складових масової свідомості, що визначає реакцію людей на явища дійсності та спрямування їх поведінки. У сучасних умовах перехідного періоду посилюється їх роль як мотиваторів дій соціальних спільнот, які спрямовують соціум до того чи іншого майбутнього.

Якщо аналізувати значення медіа з точки зору особливостей соціально-психологічного підходу в медіаосвіті, то слід зазначити: по-перше, медіа пропонують нам зразки поведінки і моделі міжособистісних стосунків (частота подій); по-друге, медіа здатні компенсувати негаразди реальних стосунків, виконують функцію заміщення реальних стосунків на віртуальні (анестезія); по-третє, всі негативні впливи медіа можна долати, якщо реальна комунікація, безпосереднє спілкування з людиною має лідерство впливу.

Отже, медіаосвіта і медіапсихологія вже сьогодні можуть стати одним із потужних інструментів профілактики асоціальної поведінки молоді, запобігання розповсюдженню шкідливих впливів у молодіжному середовищі.

На нашу думку, корисним є вивчення багатого досвіду в галузі медіапсихології та медіаосвіти. Освоївши його, медіапедагоги, педагоги, психологи зможуть ефективніше розвивати свої теоретичні ідеї, методичні підходи, експериментальну роботу у вищих навчальних закладах. Перспективою подальшої роботи є дослідження специфіки застосування освітніх медіапсихологічних технологій у процесі підготовки студентів педагогічних спеціальностей до професійної діяльності.

Посилання:

1. *Іванов, В. Ф.* Медіаосвіта та медіаграмотність: підручник / Ред.-упор. *В. Ф. Іванов, О. В. Волошенюк*; За науковою редакцією *В. В. Різуна*. — Київ : Центр вільної преси, 2012. — 352 с.
2. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://osvita.telekritika.ua/material/konceptsiya-vprovadzhennya-mediaosviti-v-ukrayini>.
3. *Панченко, Л. М.* Формування ціннісних орієнтацій молоді в період системної трансформації українського суспільства : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук : 09.00.03 – Соціальна філософія та філософія історії / *Панченко Леся Миколаївна* ; Академія педагогічних наук України. — Київ, 2003. — 19 с.

4. *Тоффлер, Е.* Третя хвиля / *Елвін Тоффлер* ; [пер. з англ.]. — Київ : Всесвіт, 2000. — 480 с.
5. *Шайгородський, Ю.* Суспільна мораль як система цінностей // Правові засади захисту особистісних цінностей та суспільної моралі : збірник нормативних актів України / Уклад. : *Ю. Ж. Шайгородський, К. П. Меркотан*. — Київ : Український центр політичного менеджменту, 2007. — 440 с.
6. *Шепелюк, В. М.* Застосування медіатехнологій як мотивація здібностей у студентів до навчання. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.univerua.rv.ua/VNS1/Shepeluk_V.M.pdf.
7. *McLuhan, M.* The Medium is the Massage: An Inventory of Effects. — New York : Gingko Press, 2002. — 159 p.
8. UNESCO. Recommendations Addressed to the United Nations Educational Scientific and Cultural Organization In Education for the Media and the Digital Age. — Vienna : UNESCO, 1999. — P. 273-274.

References (transliterated and translated):

1. *Ivanov, V. F.* Mediaosvita ta mediahramotnist : pidruchnyk (Media Education and Media Literacy: textbook). / Compiled by *V. F. Ivanov, O. V. Volosheniuk*; Ed. by *V. V. Rizun*. Kyiv, 2012. 352 p.
2. *Konceptsiya vprovadzhennia mediaosvity v Ukraini* (The concept of the introduction of media education in Ukraine). — [Electronic resource]. — Mode of access : <http://osvita.telekritika.ua/material/konceptsiya-vprovadzhennya-mediaosvity-v-ukrayini>.
3. *Panchenko, L. M.* Formuvannia tsinnisnykh orientatsiy molodi v period systemnoi transformatsii ukrainskoho suspilstva : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. filos. nauk : 09.00.03 – Socialna filosofiya ta filosofiya istorii (Formation of value orientations of young people during the systemic transformation of Ukrainian society : Author's abstract of Ph. D. Thesis in Philosophy: 09.00.03 – Social Philosophy and Philosophy of History. Kyiv, 2003. 19 p.
4. *Toffler, E.* Tretia khvyliya (Third Wave) ; [Trans. from English]. Kyiv, 2000. 480 p.
5. *Shayhorodskiy, Yu.* Suspilna moral yak systema tsinnostey (Public morality as a system of values). // Legal principles of protection of personal values and public morals : a collection of normative acts of Ukraine. / Compiled by : *Yu. Zh. Shayhorodskiy, K. P. Merkotan*. Kyiv, 2007. 440 p.
6. *Shepelyuk, V. M.* Zastosuvannia mediatekhnolohiy yak motyvatsiya zdibnostey u studentiv do navchannia (The use of media technologies as motivation of students' abilities to learn). — [Electronic resource]. — Mode of access : http://www.univerua.rv.ua/VNS1/Shepeluk_V.M.pdf.
7. *McLuhan M.* The Medium is the Massage : An Inventory of Effects. New York : Gingko Press, 2002. 159 p.
8. UNESCO. Recommendations Addressed to the United Nations Educational Scientific and Cultural Organization in Education for the Media and the Digital Age. Vienna : UNESCO, 1999. P. 273–274.

Стаття надійшла до редакції 30.03.2015

И. Субашкевич

**Медиапсихологические технологии в подготовке педагогов
в условиях высшего образования**

В статье рассматриваются основы и предпосылки применения медиаобразовательных технологий в высших учебных заведениях Украины. Также раскрываются особенности введения и рационального использования медиапсихологических технологий в процессе формирования личности студенческой молодежи и анализируются преимущества их внедрения. Сделан анализ применения достижений новейших образовательных медиапсихологических технологий именно в условиях высшей школы, которые открывает перед преподавателями и студентами новые возможности, что значительно расширяет и разнообразит содержание учебы, методы и организационные формы учебно-воспитательного процесса, обеспечивает высокий научный и методический уровень преподавания. Образовательные медиапсихологические технологии как можно лучше отвечают принципам личностного подхода. Освоив их, медиапедагоги, педагоги, психологи смогут эффективнее развивать свои теоретические идеи, методические подходы, экспериментальную работу в высших учебных заведениях.

Ключевые слова: медиаобразование, медиаобразовательные технологии, медиапсихологические технологии, медиаграмотность, медиакультура, медиапсихология.

I. Subashkevych

**Media-psychological Technologies in Teachers' Training
in Terms of Higher Education**

The article deals with foundations and preconditions of the usage of media-educational technologies in higher educational establishments of Ukraine. The peculiarities of introduction and efficient usage of media-psychological technologies in the process of appointment of student's personality are highlighted as well. The benefits of the implementation are analyzed. The analysis of the latest application of achievements of the newest educational media-psychological technologies is done just in terms of higher education that opens new features for teachers and students and greatly expands and diversifies maintenance of education, methods and organizational forms of educational process, provides with the high scientific and methodical level of teaching. Educational media-psychological technologies meet the principle of personal approach. Mastering them, media-teachers, teachers, and psychologists will be able to develop their theoreti-

cal ideas, methodical approaches and experimental work at higher educational establishments more effectively.

Key words: media education, media-educational technologies, media-psychological technologies, media knowledge, media culture, media-psychology.

Рецензент – доктор психологічних наук,
професор Е. О. Помиткін